

Egy mondat körmönfont megidézése

— Lapostetű van?

A férfi magas volt, majd két méter, szemöldöke összeért.

— Nincs kérem — hangzott Sztrapicska úr udvarias válasza. A férfi szó nélkül megfordult, két lépéssel az ajtónál termett, a válla fölött visszanezét, kitartotta a tekintetét (mintha csak azért, hogy olvasni lehessen benne), korántsem vádlólag vagy szemrehányóan, inkább valami megértő hitetlenséggel, azután hirtelen eltűnt.

Sztrapicska úr, kinek szakértelme, türelme és kisebbik leánya, Zizi közismert volt, baljósan húzogatta a szakállát. Agyában megfontolások, összehasonlítások, (sőt) ötletek kavargtak kétes pompával; nem zavar volt ez, inkább az élmények értelmi földolgozásának az a kezdeti szakasza, melyet sok adóízető, aggálytalanul, az „Áll, mint Mózes az esőben” szólásmondással jellemez. Sztrapicska úr (eredendően Starfighter Ignác — még 1938-ban magyarosított, éles előrelátással, nyelvérzékkel) szatócs volt egy kisvárosban, most bajban. Azt tüstént átlátta, hogy valami történt.

Ezt az üzleti életben oly jelentős képességét már több ízben is kamatoztatta. Történt például, hogy Zizi — jócskán innen a húszon — hipp-hopp, máról holnapra rászokott (mint mondták) a HÍMZŐ szakkörre. Azért ez gyanús volt. Sztrapicska úr föl is vonta a szemöldökét. (A látvány, önmagában, roppant komikus: a szörpamac, mint morózus puli a homlok közepére száguld, megáll, toporog, forog, vakkantgat, időnként — részleteiben — megrándul: ilyenkor bolhát fog: megbízható.) Az események később meggyorsultak: Zizi meghízott, majd mégsem, mindenesetre estelente mély, basszus hangú kandúrok dicsérték a szatócslány lelkét.

— Eine kleine Nacktmusik — hunyorított ártatlanul Sztrapicska úr, és (vagy: de) figyelmét azokra a dallamos, ám prózai mondatokra összpontosította, amelyek az énekbe ékelődtek, és amelyeket Ignác úr őszinte csodálkozására és mindjobban felparázló érdeklődésére egy-egy szám követett. Ez az egész esti előadás fölöttébb ingatag jelenség volt, ezért Sztrapicska úr még inkább örömmel és bizalommal fordult a számok fölé, amik már eddigi életében is nagy szerepet vittek: az esetleges tombolása itt, közöttük alábbhagyni látszott, s ezt Sztrapicska úr a gyakorlat szintjén nagyon intenzíven és (gazdaságilag) hatékonyan élte át.

Így hát mikor kint, a ház előtt megkezdődött a kórusművet bevezető összetett mocorgás, a színházi előcsarnokok zsongásának egy erőszakosabb (erotikus értelemben), férfiasabb változata, ahol például a kissé fáradt, de még mindig gyöngyöző asszonyi kacagásnak akadozó harákolás felel meg, amelyet azért még mindig lendületes köpet hitelesít, akkor Sztrapicska úr karosszékét az ablakhoz húzta, és füleit. Azt hamar földerítette, hogy a számok semelyike sem nagyobb 100-nál; két hetes szorgosság eredményeként pedig rájött arra, hogy a számok, egy estét tekintve, növekvő sorrendben következnek. A nem lankadó lelkesedésnek és a rendszerező elmének volt a jutalma a végső felismerés:

— Hömm, ez árverés.

Ez jókora megállapításnak tetszett, így aztán a család által is tudomásul vett

jó szokás lett, hogy Ignác úr a vacsora után (melyet felesége és nagyobbik leánya, Sára társaságában teljesített) fölment a szobájába, homlokát, amely egyre nőtt, az ablaküveghez nyomta, s nézte az előadást. Egyszer, midőn 80 forintnál tartott a társaság, Sztrapicska úr pénzügyi tehetsége utat tört kopott gégeje közt, s hallatta magát.

— Nyolcvanegy!

A színészek a holdba bámultak, és röhögtek. A szatócs ebből megértette, hogy nyert. Boldogan aludt el.

A dolgok lassan az intellektuális birtoklás fényével ragyogtak. Bosszantó homállal tompította az összhatást Zizi: a lányka neve lett ugyanis minden előadás zárószava. Miért. Zárójelenete pedig az — és Sztrapicska úrban ez is bonyolult ingerültséget keltett —, hogy a felesége elzavarta az ünneplőket, hangja otrombán recegett, de cinkosan is, mintha azt mondaná: „Takarodjatok, majd holnap.”

Sztrapicska úr leleményes ember hírében állt, nem ok nélkül: nem kellett sok ez-az, hogy rájöjjön (amint arról már esett szó), képességei kamatoztathatók, s hunyorogva, félálomban tudta: a kamatokat esténte Zizi hozza. De ez már régi ügy, mondhatnók a múlté, a jelennel csakcsupán az a kis palló köti össze, melyen Ignác úr áll, s leányát nevelendő hűvösebben, azaz a szokásos volt homlokcsókot mellőzve búcsúzik tőle...

Sztrapicska úr a kiscsengőt vizsgálta, amely az ajtó felett az utolsókat himbáldozta. Ujjaival játékosan csavargatta a szakállát. Felesége, leányai anyja (a látszólag túlterhelt elnevezés magyarázata a szimmetria rugóin pihen, ugyanis Róza, Ignác úrról szólva, sosem mulasztotta el megjegyezni: „Férjem, leányaim apja.” Sztrapicska úr filológiai érzékenységének bizonyítéka az a habos fölindulás, amely a „Hömm, mintha az nem lenne ugyanaz!” kurcundbündig, etikai színezetű felkiáltásban öltött testet), a leányok anyja tehát a sarokban állt, tekintete nyugtalanul rebtent hól a férjére, hol a csengőcskére.

— Ignácska — suttogta mély hangján az asszony. — Ignácska. — Sztrapicska úr könnyed csuklómozdulattal jelezte, hogy kuss. Sztrapicska úr gondolkodott. Üzleti és morálisnak nevezhető megfontolások követték egymást — kimászva a kisagyból, végigcsavarogva az egész kobakot, hogy végül az orrban kössenek ki. A véletlen igen ízléstelen tréfájának tekinthető Ignác úr feltűnően pisze orra, amely határt szabott a tárolható gondolatok számának. (Természetszerűleg a rövidebb gondolatokból több is elfért.) Aggodalommal töltötte el, hogy talántán ez egy jó vevő, s neki van lapostetve, így élete egyik legjelentősebb üzletét szalajtotta el, vagy ez egy jó ember, neki van lapostetve, de egy utolsó, snassz alak, és ezt letagadja, vagy ez *ugyan* egy rossz vevő, és neki van lapostetve és nincs lapostetve...

Sztrapicska úr türelmetlenül megvakarta az orrocskája hegyét, és éppen reménykedően a zsebkendője után nyúlt, amikor ismét előtte állt a férfi.

— Lapostetve van? — Sztrapicska úr orcáján egy izom finomkodó táncba kezdett, az arc maga elvörösödött, az alulról fölfelé haladó vérhullám minden gondolatfoszlányt és -kezdeményt a koponya felső belső felületéhez préselt. Onnan, nemde bár, az orrba jutni kész képtelenség. A férfi valószínűtlenül mozdulatlanul állt, ajkát is alig mozgatta.

— Van?

Minden érzelemtől mentesen, higgadtan beszélt, majdnem unottan, de a szemén látni lehetett, hogy választ vár: neki sem tét nélküli a dolog. Szavai társtalannul keringtek a pult fölött, megkerülték Sztrapicska urat, és lassan, mint a jó papírgöbzbaj a polcon landoltak, a gömbvasak és a patkányirtószer között.

Ignác úr tompa nyomást érzett a feje tetején, és egy pillanatra, kívülről látta magát: vörösén, alázatoskodó mosollyal. Nem volt inyére ez a kép: tehetetlennek bizonyult hát elvszerű fölháborodásával szemben: bántotta az a nyilvánvalóan hibás és rosszindulatú föltételezés, hogy itt lapostetvek lennének, noha tudván tudta, hogy az a várakozásteli meghajlás, amellyel vevővé avatta a férfit, egyúttal azt is jelentette, hogy az érdeklődés homlokterében álló lapostetvek nem civil lapostetvek: provokációról nincs szó, üzletről van szó. De éppen ez a „vevő”-ség...!

A férfinak hosszú haja és búzakék szeme volt, tekintete tiszta. Csodálkozva Sztrapicska úrra nézett, s hátrálni kezdett. Róza fölsikoltott. (Józsága aranyat ért: „Talán felkarolja a Zizikét!”)

— Te-tetűt te-tetszik? — lépett elő. Sztrapicska úr képtelen volt összpontosítani: arra gondolt, és csak arra, hogy a felesége, leányai anyja, vajon miért tegezi az idegent. A férfi hátrált. Sztrapicska úr fel-felnyögött, azon munkálkodott, hogy gondolatait valamiképpen leszerelje a koponya felső belső felületéről; evvel egyidejűleg változatlanul foglalkoztatta az előbb említett nyelvtani probléma is. Megrázódottatás nélkül vette tudomásul, hogy — mily érdekes! — egyre inkább a kisebb fajsúlyú grammatikai talány tolakszik előre, és szomorkásan belenyugodott, hogy életének talán legkülönlegesebb eseményét hagyja elperegni, de hát — ezzel nagyon is tisztában volt — a fizika törvényei ellen mit sem tehet.

A csengőcske diszkrétén megrázta a farát, jelezve a férfi távozását. A szatócs és a felesége még jó ideig látni vélte az ajtó üvegén át lassan tűnő arcot, a szemöldök összenőtt bokrait.

Sztrapicska úr időközben visszanyerte megnyugtató halovány színét, a fejtetőn érzett nyomás is megszűnt: a gondolatok nagy része használhatatlan szavakra (életcél, Isten, jószág, kinyilatkoztatás, lehetőség, packázás stb.), majd betűkre (a, b, x, z, c) esett szét. Sztrapicska úr bölcsen hallgatott, majd szólt:

— Hömm.

Róza lelkesen bólintott. Kicsit, mint a nagyothallók, előbbre dőlt, izzadó tenyerét a szoknyájába törölgette. Nehéz percek. Ignác úr lábujjhegyre emelkedett, majd elengedte magát. Mégegyszer: Ignác úr lábujjhegyre emelkedett, majd elengedte magát. Az ablaküvegek megremegettek.

— Róza, zárunk.

— Igen — felelte a nő sietve, és készségesen bezárta az ajtót, amire Sztrapicska úr úgy érezte, hogy benne világosság támadt, s pislogva kijelentette, hogy zárt ajtók mögött várni értelmetlenség, érted Róza, értelmetlenség, és megfontolt léptekkel elhagyta a bolthelyiséget, s átrontván a raktáron, fölment a szobájába.

Miután a szekrényből friss zsebkendőt vett elő, kedvenc és egyetlen karosszékebe ült, amely nagy darab, puha jószág volt, mondhatni mérföldkő a rekamié felé vezető úton, némi történelmi patinával, amennyiben Ignác úr, alig túl a csecsemőkoron, nem lévén tisztában a helyi szokásokkal, rá- sőt belepisilt, és Ignác úr azóta némi kajánsággal lazított szeretettel viseltetik Mme Récamier iránt.

A zsebkendőt kibontotta önmagából (széthajtogatta), aztán egy gyakorlott mozdulattal fölhajította a levegőbe. Kezét várakozón megemelte: nem eredmény nélkül: a kendő, az elegáns, lusta sirály elborította a kézfej csontos felületét. (Sztrapicska úr manővere pontos volt és kiszámított. A mozgássorozatban föllelhető parányi lezserség, kedélyes nemtörődömség a rutin rovására írható; még számonkérhetik!) A másik kéz mutatóujja alulról — akár egy sátorrúd — fölemelte a kendőt, a fölmeredő mutatóujjról alácsüngő szövetet a többi ujj — a sátorcövekek — megfeszítette, szorítván így azt a mutatóujjhoz. Sztrapicska úr az eképp előkészített ujjával óvatosan, nehogy fölbesbesítse a nóziját, piszkálgatni kezdte a nóziját.

Hiába, hiába, hiába.

Mikor Róza felszólt, hogy menjen enni, már eldöntötte: rossz kedve van. A vacsora zajlott: a nők aggódva lesték a Tigrist, minden rezzenését, lihegését, böffenését. De Sztrapicska úr türtőztette lelki indulatait: csámcsogott. Róza rendelkezvén a tapasztalatok bőséges tárházával (?), látván férje szinte emberfölötti hangtani erőfeszítéseit, közbeavatkozni kívánt, így lányához fordult, s nyájasan hazudni kezdett.

— Tudod, drágaságom... — Sztrapicska úr fölemelte jeles fejét, majd sértődötten tovább ügyködött. — ...járt nálunk egy ember. Fess, magas, nem idevalósi. A szakkör szakmai-higiéniai megbízhatóságáról kívánt információkat szerezni. Határozottan nem volt érdektelen.

Sztrapicska úr a vajjal bibelődött. Róza egy lélegzetet vett, s az Ignác úr belvilágában húzódo feszültséget feloldandó, kinyögte:

— És képzeld, drágaságom, lapostetű után érdekl...

— Teee!

Bizony Sztrapicska úr üvöltött. Fölugrott az asztaltól, rámeredt a két nőre. Egy pillanatra ijesztő csönd támadt. (Reprezentáns pillanat.)

— Tüü — fújta ki aztán halkán a magába szorult és fölöslegesnek bizonyult levegőt, s fölrohant a szobájába.

Másnap reggel sütött a nap Sztrapicska úr orrnyerge mögött, arannyal átszótt jókedv csöpögött zsebkendőjébe. Kora hajnalban már az üzletben rendezkedett, serényen tett-vett, és igazán nem kellett nagyon mesterkednie azért az asszociációért, amely a tegnapi napot összekapcsolta valami örvendetesen túlélt és teljesített próbatétellel. Sztrapicska úrnak részletesebb értesülések nem álltak rendelkezésére, mindazonáltal fölöttébb meglegedett volt Sztrapicska úrral, amiért is az ilyen kiváló ember.

Ahogy a polcok között szorgoskodott, akarva-akaratlanul rábukkant az idegen szavaira, amint azok meglapultak a gömbvasak és a patkányirtó szer közt, félúton. Ignác úr rémülten megtorp.

